

Els productes alimentaris d'origen vegetal a l'edat del ferro a l'Europa occidental: de la producció al consum

XXII Col·loqui Internacional per a l'estudi de l'edat del ferro

Girona, 21-24 de maig de 1998

Entre els dies 21 al 24 de maig de 1998 va tenir lloc a Girona la celebració del XXII Col·loqui Internacional de l'Associació Francesa per a l'estudi de l'edat del ferro (AFEAF), amb un nombre de participants de 218 persones, i l'exposició d'un total de 56 comunicacions. L'organització del col·loqui va anar a càrrec del Museu d'Arqueologia de Catalunya a Girona i de l'Associació Francesa per a l'Estudi de l'Edat del Ferro (AFEAF).

L'Associació Francesa per a l'Estudi de l'Edat del Ferro (AFEAF) és una entitat associativa que es reuneix un cop a l'any en un lloc diferent per tractar una problemàtica arqueològica relacionada amb l'edat del ferro a l'Europa occidental, celebrant, a la vegada, la seva assemblea anual. Normalment es reuneix en algun indret de França, però cada quatre anys ho fa a l'estranger, ultrapassant les seves fronteres. Aquestes reunions són finançades per cadascun dels socis, com és habitual en les reunions científiques d'associació (inscripció, viatges, allotjament i manutenció). Els organismes oficials del lloc acollidor intervenen amb ajuts econòmics i en l'organització logística de la reunió (intendència, recerca d'allotjaments, programació, orientació i compromís de la publicació de les actes).

L'AFEAF és la institució que més esforços ha dedicat a l'estudi dels celtes (hàbitats, necròpolis, organització social...) però la incorporació de treballs sobre les relacions i les influències mediterrànies en aquest context, ha estat l'ocasió per introduir-hi l'estudi de les poblacions prelatines, com ara la ibèrica.

El col·loqui consta habitualment de tres dies i mig d'activitats. Durant un dia es realitza la jornada d'excursió, on es visiten els indrets més interessants de la zona on se celebra la trobada. La resta de dies es dedica a l'exposició de les comunicacions, amb sessions de matí i tarda.

En el XXII Col·loqui de l'AFEAF celebrat a Girona, la jornada del primer dia es va dedicar a l'excursió, amb una visita guiada al jaciment ibèric i museu monogràfic del Puig de Sant Andreu d'Ullastret, i al Mas Castellar de Pontós.

A partir del segon dia començaren les sessions del col·loqui, que es desenvoluparen seguint dos temes:

a. Tema regional

S'exposen els treballs d'investigació actuals del territori on té lloc la reunió. A la de Girona es varen presentar comunicacions referents a l'actualitat arqueològica de l'edat del ferro a Catalunya, el Rosselló i el Llenguadoc Occidental, fent referència especialment al territori, l'hàbitat o al tema especialitzat.

En aquest apartat es presentaren un total de 16 comunicacions, en les quals varen intervenir els principals equips arqueològics que treballen en les àrees esmentades. Les intervencions catalanes foren molt variades. Unes feien referència a treballs monogràfics, balanços d'investigació, com les excavacions d'Empúries, la Moleta del Remei, Olèrdola, Sant Julià de Ramis; d'altres foren més de síntesi sobre els territoris de la Catalunya costanera, com el Garraf, la vall de l'Ebre, o alguns del resultats preliminars sobre l'*oppidum* d'Ullastret i el seu territori. Les intervencions franceses varen destacar sobretot en l'exposició de la recerca actual en els jaciments de Mailhac, Salses, Montlaurès i Ensérune.

Les excavacions del Puig de Sant Andreu d'Ullastret i de Mas Castellar de Pontós portades a terme pel Museu d'Arqueologia de Catalunya-Girona, i dirigides per Aurora Martín i Enriqueta Pons, respectivament, foren presentades durant el dia de l'excursió.

Un grup de comunicacions catalanes i franceses presentades al tema regional foren adscrites a aquest àmbit i al de tema especialitzat. Aquestes tractaren diferents aspectes dels estudis socials i econòmics al voltant de l'explotació i la gestió del territori, en treballs de recerca sobre l'Empordà (MARZOLI *et al.*, i M. PICAZO), del sud de França (P. BOISSINOT i L. SAUVAGE), de l'Alt Penedès (J. MESTRES *et al.*), i dels jaciments de Mailhac (N. CHARDENON), Barranc de Gàfols (D. ASENSIO *et al.*) i Mas Castellar de Pontós (E. PONS *et al.*).

b. Tema especialitzat.

Escollit pels organitzadors regionals, amb el tema "Els productes alimentaris d'origen vegetal a l'edat del ferro a Europa occidental: de la producció al consum".

A l'entorn d'aquest tema s'exposaren diferents treballs de recerca a partir dels estudis paleoambientals, del territori, de les eines i les tècniques, de les formes d'emmagatzematge i de transformació dels productes, procurant analitzar els caràcters originals dels processos que van des de la producció al camp fins al consum dels productes alimentaris d'origen vegetal. Això va permetre la participació de comunicacions procedents de diferents àmbits científics: arqueòlegs, historiadors, etnòlegs i especialistes del paleoambient.

En el tema especialitzat es presentaren un total de 33 comunicacions, que foren repartides en cinc seccions diferents:

La primera és el marc paleoambiental i paisatgístic, que amb 3 contribucions concretes es plantejaren l'evolució del paisatge en relació a l'ús del territori al nord-est de la península ibèrica (F. BURJACHS, M. BLENCH i D. MARZOLI), l'especialització de l'espai agrícola del delta del Lez a partir de l'anàlisi pol·línica (O. PUERTAS), i l'evolució de la vegetació durant l'edat del ferro a les zones del Jura i dels Pirineus (E. GAUTHIER, D. GALOP i H. RICHARD).

La segona és l'explotació agrària del territori, que amb 9 comunicacions presenta, d'una banda, la proble-

màtica de l'agricultura i l'alimentació vegetal a Catalunya a partir de les dades paleocarpològiques, com ara les presentades per N. Alonso, D. Canal i N. Rovira; i, d'altra banda, una síntesi de la paleoeconomia d'un territori amb diferents dades procedents de la palinologia, la paleocarpologia i l'arqueologia, com són les contribucions de C. Hasegrove per a l'edat del ferro del nord-est d'Anglaterra i sud-est d'Escòcia; C. Masserey pel jaciment de Noir Bois (Alle, Jura); M. J. Iriarte per Euskal Herria; G. Pérez, F. Iborra, E. Grau, H. Bonet i C. Mata per l'època ibèrica en els jaciments d'Edeta (Tossal de Sant Miquel, Llíria) i Kelin (Los Villares, Caudete de las Fuentes) a València; la de F. Romero i C. Cubero per la primera edat del ferro a la vall mitja del Duero, per la cultura del Soto; D. Garcia, amb la cerealicultura preromana a la Gàl·lia meridional i, finalment, per M. Guignard i V. Guignard, fent una referència més de caire etnològic sobre les plantes de l'edat del ferro a la Gàl·lia.

La tercera secció tracta sobre la producció, on s'agrupen temes diversos que inclouen l'organització dels espais rurals, l'arqueobotànica, les tècniques agrícoles, i les eines relacionades amb l'explotació del territori. J. Gascó analitza els models de producció del final de l'edat del bronze a la França mediterrània; R. Harfouche-Poupet i P. Poupet presentaren un model de gestió dels sòls i dels mitjans de producció per analitzar els camps d'època protohistòrica de la regió actual del Llenguadoc; F. Gransar, V. Matteredne i C. Pommepuy analitzaren diferents testimonis de la cadena operativa sobre el tractament dels aliments d'origen vegetal a l'edat del ferro del nord de França; C. Cubero presentà un treball analític de carbons de fusta per resumir l'aprofitament dels recursos forestals procedents del jaciment ibèric de l'Esquerda; C. Rovira ho va fer sobre l'utilatge metàl·lic per acostar-nos a l'agricultura protohistòrica del nord-est de la península ibèrica, i M. Guignard i V. Guignard, referiren el seu treball a una experimentació sobre el terreny d'una aixada gal·loromana.

La quarta secció va estar dedicada al tema de la conservació, en concret als sistemes per emmagatzemar o a les àrees domèstiques especialitzades. En aquest apartat es llegiren 5 comunicacions: J. Burch va exposar un treball sobre l'emmagatzematge en sitja durant l'època ibèrica; J. Gómez de Soto i J. P. Pautrean varen fer una síntesi sobre les estructures d'emmagatzematge a l'edat del ferro del centre-oest de França, i F. Gracia i G. Munilla tractaren els graners sobrelevats de la Mediterrània Occidental.

La cinquena secció estava dedicada a la transformació dels productes alimentaris, especialment a l'equipament per a molta i a les estructures relacionades amb aquest procés, com per exemple, les estructures de combustió. J. L. Reille va dissertar sobre Agde i el comerç dels molins a la Gàl·lia mediterrània durant el final de l'edat del ferro; J. Chausserie-Laprè ho va fer sobre dos temes complementaris: l'un és un estudi tecnològic i funcional sobre el molí de tremuja a Provença durant l'edat del ferro, i l'altre tracta sobre tècniques i funcionament d'un tipus de forns a França meridional.

La sisena i darrera secció feia referència de manera específica al consum de productes vegetals. La primera contribució d'A. Deyber va ser l'exposició d'un treball sobre l'alimentació vegetal a la segona edat del ferro en el massís vosgià i els seus peudemonts de Lorrena i Alsàcia; J. Juan va exposar un estudi analític dels residus conservats a l'interior dels recipients; C. Gómez Bellart i P. Guérin ho van fer sobre producció i consum de vi a l'època ibèrica, i finalment, D. Ugolini i E. Gómez exposaren un tema referent al consum dels aliments, fent especial èmfasi a la cocció, al beure i el menjar al Llenguadoc occidental i al Rosselló durant l'edat del ferro.

Els treballs de recerca exposats en el decurs del col·loqui varen estar acompanyats d'una exposició de pòsters que completaren la filosofia d'exposició dels estudis d'interès d'aquesta reunió a Girona. En total se'n presentaren vuit, i l'objecte d'estudi estava preparat de la següent manera: el jaciment de Can Bertomeu (Cabrera de Mar), com una àrea d'emmagatzematge i distribució de productes agrícoles de l'*oppidum* de Burriac, presentat per X. Cela, D. Zamora, J. Pujol i J. Garcia; les característiques tipològiques i estudi arqueometal·lúrgic dels objectes metàl·lics de la necròpolis d'incineració del Pla de la Bruguera, presentat per X. Clop, J. M. Faura, I. Montero i M. Molist; l'establiment rural de Mas Castellar-Pontós (s. III-II aC), amb la participació d'E. Pons, M. Bouso, Q. Esteba, M. J. Fernández, N. Gago i H. González; la valoració del material dentari humà procedent de poblats ibèrics empordanesos presentat per B. Agustí; el treball de M. Barril sobre les arades prerromanes de l'interior de la península ibèrica; i, finalment, un treball sobre la presència d'un jaciment de la primera edat del ferro a Besalú, presentat per F. Busquets i M. Molist.

Les reunions de l'AFEAF es completen, si s'escau, amb la realització d'una exposició relacionada amb el tema científic del col·loqui, per expressar l'actualitat de la recerca en el territori. A Girona es va inaugurar l'exposició *El graner de l'Empordà. Mas Castellar de Pontós a l'edat del ferro*, en el monestir de Sant Pere de Galligants.

L'esmentada exposició va voler reflectir la gran producció de cereal que es va originar en els territoris nord-orientals de Catalunya durant l'època ibèrica. A través d'un circuit estructurat en diversos àmbits —que s'inicia amb la presentació del territori i de les ocupacions de l'assentament ibèric de Mas Castellar que arriba fins el seu abandonament— se sintetitza la relació entre els seus pobladors i el territori que van explotar i transformar.

En general, el tema exposat va resultar l'adequat amb el tema especialitzat del col·loqui, la qual cosa va acabar d'arrodonir amb èxit la filosofia de l'Associació per l'Estudi de l'Edat del Ferro (AFEAF), i que el Museu d'Arqueologia de Catalunya-Girona, va saber encaixar amb esmerç.

Ramon Buxó
Enriqueta Pons

Museu d'Arqueologia de Catalunya-Girona